

ΠΑΙΖΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΗ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ: Η ΑΠΟ-ΑΠΟΙΚΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΙΝΔΙΚΟΥ ΚΡΙΚΕΤ

ARJUN APPADURAI

1933

ΛΟΝΔΙΝΟ

ΑΓΓΛΙΑ

1939

* Arjun Appadurai, *Modernity at Large. Cultural Dimensions of* – London, 5η έκδοση, 2000.

Το απόσπασμα είναι από το κεφάλαιο 5: «Playing with Modernity. The Decolonization of Indian Cricket»

Ο Arjun Appadurai
διδάσκει Ανθρωπολογία
στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου.

Για την πρώην αποικία, η απο-αποικιοποίηση είναι ένας διάλογος με το αποικιακό παρελθόν, και όχι μια απλή διάλυση των αποικιακών συνηθειών και τρόπων ζωής. Πουθενά οι περιπλοκότητες και οι ασάφειες αυτού του διαλόγου δεν είναι περισσότερο ορατές από ότι στη διαδρομή του κρίκετ σε εκείνες τις χώρες που ήταν κάποτε μέρος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Στην περίπτωση της Ινδίας, οι πολιτισμικές πτυχές της απο-αποικιοποίησης επηρεάζουν βαθιά κάθε τομέα της δημόσιας ζωής, από τη γλώσσα και τις τέχνες μέχρι τις ιδέες σχετικά με την πολιτική αντιπροσώπευση και την οικονομική δικαιοσύνη. Σε κάθε μείζονα δημόσια διαμάχη στη σύγχρονη Ινδία, υφέρπει πάντα το ερώτημα του τί να κάνουμε με τα απομεινάρια της αποικιακής κληρονομιάς. Μερικά από αυτά τα απομεινάρια είναι θεσμικά· άλλα είναι ιδεολογικά και άλλα αισθητικά (...)

Η διαδικασία με την οποία το κρίκετ μετατράπηκε σταδιακά σε εγχώριο άθλημα στην αποικιακή Ινδία μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή αν κάνουμε μια διάκριση ανάμεσα στις «σκληρές» και τις «μαλακές» πολιτισμικές μορφές. Οι σκληρές πολιτισμικές μορφές είναι αυτές που συνοδεύονται από ένα σύνολο συσχετισμών ανάμεσα στην αξία, το νόημα και τη σωματοποιημένη ενσώματη πρακτική που είναι δύσκολο να σπάσουν και επίπονο να μετασχηματιστούν. Οι μαλακές πολιτισμικές μορφές, αντίθετα, είναι αυτές που επιτρέπουν έναν σχετικά εύκολο διαχωρισμό της σωματοποιημένης επίδοσης από το νόημα και την αξία, και έναν σχετικά επιτυχημένο μετασχηματισμό σε κάθε επίπεδο. Με βάση αυτή τη διάκριση, θα έλεγα ότι το κρίκετ είναι μια σκληρή πολιτισμική μορφή η οποία αλλάζει αυτούς που κοινωνικοποιούνται σε αυτό περισσότερο από ό,τι αλλάζει το ίδιο. (...)

Το επιχείρημα που θα αναπτύξω εδώ είναι ότι η διαδικασία μετατροπής του κρίκετ σε εγχώριο άθλημα είναι συχνά αποτέλεσμα συλλογικών και θεαματικών πειρατισμών με τη νεωτερικότητα, και όχι απαραίτητα αποτέλεσμα της υπόγειας συγγένειας που έχουν οι νέες πολιτισμικές μορφές με τα υπάρχοντα πρότυπα του πολιτισμικού ρεπερτορίου.

Η διαδικασία μετατροπής ενός αθλήματος, όπως το κρίκετ, σε εγχώριο έχει πολλές διαστάσεις: σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο το άθλημα διευθύνεται, υποστηρίζεται και δημοσιοποιείται· σχετίζεται με την ταξική καταγωγή των παικτών της Ινδίας και επομένως με τη δυνατότητά τους να μιμηθούν τις βικτωριανές αξίες των ελίτ· σχετίζεται με τη διαλεκτική ανάμεσα στο ομαδικό πνεύμα και το εθνικό αίσθημα, που είναι εγγενής στο άθλημα και διαβρώνει σιωπηρά τους δεσμούς της αυτοκρατορίας· σχετίζεται με τον τρόπο που ένα απόθεμα ταλέντων δημιουργείται και διατηρείται εκτός των αστικών ελίτ, έτσι ώστε το άθλημα να μπορεί να αυτο-αναπαράγεται εσωτερικά· σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο τα Μέσα και η γλώσσα βοηθούν ώστε το κρίκετ να αποτινάξει τον αγγλικό του χαρακτήρα· και τέλος σχετίζεται με την κατασκευή μιας μετα-αποικιακής ανδρικής ιδιότητας του θεατή, η οποία μπορεί να επενδύσει το κρίκετ με τη δύναμη του σωματικού ανταγωνισμού και του ρωμαλέου εθνικισμού. Κάθε μια από αυτές τις διαδικασίες αλληλεπιδρούσε με τις υπόλοιπες, έτσι ώστε το κρίκετ να μετατραπεί σε εγγενές ινδικό άθλημα, με έναν τρόπο που είναι διαφορετικός από την παράλληλη διαδικασία σε άλλες βρετανικές αποικίες. (Για μια επισκόπηση της διασποράς του κρίκετ σε ολόκληρη την αυτοκρατορία, βλ. Allen 1985).

Προφανώς, η ιστορία του κρίκετ εξαρτάται από την οπτική γωνία υπό την οποία το κοιτάμε. (...) Δεν ισχυρίζομαι ότι αυτό που το κρίκετ υποδηλώνει για την απο-αποικιοκρατία από την ινδική προοπτική ισχύει για κάθε άλλη πρώην αποικία, αλλά οπωσδήποτε αποτελεί μέρος της ευρύτερης ιστορίας κατασκευής ενός μετα-αποικιακού και παγκόσμιου πολιτισμικού πλαισίου για τα ομαδικά αθλήματα.

Η ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ

Δεν θα ήταν υπερβολή αν έλεγε κανείς ότι το κρίκετ υπήρξε αποτελεσματικότερο από οποιαδήποτε άλλη δημόσια μορφή στη διύλιση, συγκρότηση και μετάδοση των αξιών των βικτωριανών ανωτέρων τάξεων της Αγγλίας στους Άγγλους gentlemen ως μέρος των σωματοποιημένων πρακτικών τους, και σε άλλους ως μέσο κατανόησης των ταξικών κωδίκων της περιόδου. Η ιστορία του στην Αγγλία αρχίζει από την προ-αποικιοκρατική περίοδο και ελάχιστες αμφιβολίες υπάρχουν ότι το άθλημα κατάγεται από την Αγγλία. Στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, όταν το κρίκετ απέκτησε πολλά από τα σύγχρονα στοιχεία του, πήρε παράλληλα μια τέτοια μορφή ώστε να αποτελεί την πιο ισχυρή συμπύκνωση των αξιών της βικτωριανής ελίτ. Αυτές οι αξίες, για τις οποίες έχουν

γραφεί τόσα πολλά, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: το κρίκετ ήταν η πεμπουσία της ανδρικής δραστηριότητας και εξέφραζε τους κώδικες που όφειλαν να κυβερνούν κάθε ανδρική συμπεριφορά: αθλητικό πνεύμα, εύ αγωνίζεσθαι, προσεκτικός έλεγχος της έκφρασης των δυνατών συναισθημάτων από τους παίκτες στο γήπεδο, υποταγή των προσωπικών συναισθημάτων και συμφερόντων σε εκείνα του συνόλου, τυφλή αφοσίωση στην ομάδα.

Αν και το κρίκετ έγινε ένα κεντρικό εργαλείο κοινωνικοποίησης για τη βικτωριανή ελίτ, εμπεριείχε εξ αρχής ένα κοινωνικό παράδοξο. Λαξεύτηκε ως εργαλείο διαμόρφωσης της ελίτ, αλλά όπως όλες οι περίπλοκες και δυναμικές μορφές παιχνιδιού, επιβεβαίωνε αλλά και δημιουργούσε αθλητικές αδελφότητες που υπερέβαιναν την κοινωνική τάξη. (...) Αυτό το εγγενές παράδοξο –ένα άθλημα της ελίτ του οποίου ο κώδικας του ευ αγωνίζεσθαι υπαγόρευε να είναι ανοιχτό στο ταλέντο και την κλήση αυτών που είχαν ταπεινή καταγωγή– αποτελεί κλειδί για την κατανόηση της πρώιμης ιστορίας του κρίκετ στην Ινδία. (...)

Αν και δεν υπήρξε ποτέ κάποια συνειδητή πολιτική για την υποστήριξη του κρίκετ από το αποικιακό καθεστώς στην Ινδία, το κρίκετ εξελίχθηκε σε ένα ανεπίσημο εργαλείο της κρατικής πολιτισμικής πολιτικής. Αυτό οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στις πολιτισμικές δεσμεύσεις εκείνων των μελών της βικτωριανής ελίτ που κατείχαν θέσεις-κλειδιά στην ινδική διοίκηση, την εκπαίδευση και τη δημοσιογραφία, και τα οποία έβλεπαν το κρίκετ ως τον ιδανικό τρόπο να μεταδοθούν τα βικτωριανά ιδανικά που αφορούσαν το χαρακτήρα και την καλή φυσική κατάσταση στην αποικία. (...) Το κρίκετ θεωρήθηκε ως ο ιδανικός τρόπος κοινωνικοποίησης των γηγενών σε νέους τρόπους δια-ομαδικής συμπεριφοράς και σε νέα πρότυπα δημόσιας συμπεριφοράς. Αν και φαινομενικά το κρίκετ αφορούσε την ψυχαγωγία και το συναγωνισμό, ο βαθύτερος ημι-επίσημος καταστατικός του χάρτης ήταν ηθικός και πολιτικός. Η υπέρπουσα αντίθεση ανάμεσα στις «κοινωνικά» οργανωμένες ομάδες και στο ιδανικό της δημιουργίας ευρύτερων κοινωνικών δεσμών, επηρέασε την ανάπτυξη του κρίκετ από την εμφάνισή του μέχρι σήμερα.

Σε γενικές γραμμές, το διάστημα από το 1870 περίπου μέχρι το 1930, στο απόγειο της περιόδου της Raj', δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι Ινδοί παίζοντας κρίκετ πειραματιζόνταν με τα μυστήρια της ζωής της αγγλικής ανώτερης τάξης. Ένα μικρό τμήμα του αθλητικού πληθυσμού της Ινδίας μύηθηκε στα ηθικά και κοινωνικά μυστήρια και τελετουργικά του βικτωριανού κρίκετ (Cashman 1980· Docker 1976) είτε παίζοντας με ομάδες από την Αγγλία, που αποτελούνταν από άντρες που γνωρίζονταν μεταξύ τους στο Ήτον και το Χάροου, στην Οξφόρδη και το Κέμπριτζ, ή παίζοντας κατά τη διάρκεια περιοδίων στην Αγγλία. (...)

Σε ό,τι αφορά την περίπτωση του κρίκετ στην Ινδία, το κλειδί στα σύνθετα ρεύματα που συνέδεαν το κρίκετ, την κοινωνική τάξη και τη φυλή στην αποικιακή οικουμένη βρίσκεται στην ιστορία της προστασίας (patronage)

και της προπόνησης στην Ινδία. (...) Κατά την περίοδο 1870-1930 η Βρετανική εμπλοκή στο ινδικό κρίκετ ήταν πολύ περίπλοκη: συμπεριλάμβανε αξιωματικούς του στρατού που ήταν εγκατεστημένοι στην Ινδία, επιχειρηματίες από την Αγγλία και ανώτερους αξιωματούχους της κυβέρνησης, οι οποίοι βοήθησαν να εμφυτευτεί η ιδέα του κρίκετ σε διάφορους ινδικούς κοινωνικούς περιγυρους. Την ίδια στιγμή, ωστόσο, Ινδοί πρίγκηπες έφεραν Άγγλους και Αυστραλούς επαγγελματίες παίκτες του κρίκετ για να προπονήσουν τις ομάδες τους.

Η περίοδος της εμπλοκής των πριγκήπων στην προστασία του ινδικού κρίκετ είναι από ορισμένες πλευρές η σημαντικότερη στην ανάλυση της διαδικασίας μετατροπής του κρίκετ σε εγχώριο άθλημα. Πρώτον, το κρίκετ ως άθλημα της ελίτ απαιτούσε χρόνο και χρήμα, τα οποία δεν μπορούσαν να διαθέσουν οι αστικές ελίτ της αποικιακής Ινδίας. Οι πρίγκηπες, από την άλλη πλευρά, δεν άργησαν να δουν στο κρίκετ μια ακόμη επέκταση των βασιλικών τους παραδόσεων και αφομοίωσαν αθλήματα όπως το πόλο, η σκοποβολή, το γκολφ, και το κρίκετ, συμπεριλαμβάνοντάς τα στο παραδοσιακό αριστοκρατικό τους ρεπερτόριο. Αυτό τους έδωσε τη δυνατότητα να προσφέρουν νέα είδη θεάματος στους υπηκόους τους (Docker 1976, 27), να συνδέσουν τους εαυτούς τους με την αγγλική αριστοκρατία με δυνητικά νέους και γόνιμους τρόπους, και να κερδίσουν την εύνοια των αποικιακών αρχών στην Ινδία (όπως του Λόρδου Harris), που προωθούσαν το κρίκετ ως μέσο για την ηθική πειθάρχηση των κατοίκων της Ανατολής. Οι πρίγκηπες που υποστήριξαν το κρίκετ ανήκαν συχνά στα κατώτερα μέλη της ινδικής αριστοκρατίας, γιατί ήταν κάπως φτηνότερο από άλλες μορφές βασιλικής προστασίας και θεαμάτων. Τρία ήταν τα θέλητρα του κρίκετ ως παρεπόμενου του τρόπου ζωής και των συνηθειών των κατώτερων βασιλικών στρωμάτων στην Ινδία: (α) ο ρόλος του, ιδιαίτερα στο Βορρά, ως αντρική τέχνη στην αριστοκρατική κουλτούρα του ελεύθερου χρόνου, (β) οι βικτωριανές του συστάσεις, οι οποίες άνοιξαν πόρτες στην Αγγλία που ίσως αλλιώς να παρέμεναν κλειστές και (γ) ο ρόλος του ως μια χρήσιμη επέκταση άλλων βασιλικών θεαμάτων που αποτελούσαν σημαντικό κομμάτι των υποχρεώσεων και της γοητείας της βασιλείας στην Ινδία. Έτσι, μικροί και μεγάλοι πρίγκηπες σε πολλά μέρη της Ινδίας καθόλη τη διάρκεια του προηγούμενου αιώνα εισήγαγαν προπονητές από την Αγγλία, οργάνωναν τουρνουά με έπαθλα, επιδοτούσαν ομάδες και προπονητές, έφτιαχναν γήπεδα του κρίκετ, εισήγαγαν εξοπλισμό και τεχνογνωσία και φιλοξενούσαν αγγλικές ομάδες.

Το σημαντικότερο ήταν ότι οι πρίγκηπες παρείχαν άμεση και έμμεση βοήθεια σε πολλούς παίκτες του κρίκετ (ή στις οικογένειές τους) με ταπεινή καταγωγή, οι οποίοι μπόρεσαν να βρουν το δρόμο τους σε μεγαλύτερες πόλεις, σε σημαντικότερες ομάδες, και μερικές φορές να αποκτήσουν εθνική και διεθνή αναγνώριση. (...)

Η προκαταρκτική εργασία για τη μετατροπή του κρίκετ

σε κατεξοχήν ινδικό άθλημα έγινε επομένως μέσω της περίπλοκης, ιεραρχικής ανάμειξης των Βρετανών gentlemen στην Ινδία, των Ινδών πριγκήπων, των κινητικών Ινδών αντρών που συχνά εργάζονταν στο δημόσιο τομέα ή στο στρατό, και, το σημαντικότερο, μέσω εκείνων των λευκών επαγγελματιών του κρίκετ (κυρίως από την Αγγλία και την Αυστραλία) που προπόνησαν τους σπουδαίους Ινδούς παίκτες των πρώτων δεκαετιών του προηγούμενου αιώνα. Επομένως, δεν είχαμε στην Ινδία την απλή αναπαραγωγή ενός αγγλόφωνου ταξικού δράματος, αλλά το σχηματισμό ενός περίπλοκου αυτοκρατορικού ταξικού καθεστώτος – με τις διακινήσεις πριγκήπων, προπονητών, αξιωματικών του στρατού, αντιβασιλέων, διευθυντών κολλεγίων, και παικτών ταπεινής ταξικής καταγωγής ανάμεσα στην Ινδία, την Αγγλία και την Αυστραλία–, όπου οι ινδικές και οι αγγλικές κοινωνικές ιεραρχίες διαπλέκονταν και αναμειγνύονταν με τρόπο ώστε, μέχρι τη δεκαετία του 1930, να δημιουργήσουν έναν πυρήνα Ινδών που δεν ανήκαν στην ελίτ, και οι οποίοι ένοιωθαν ότι ήταν τόσο αυθεντικοί παίκτες του κρίκετ όσο και αυθεντικοί «Ινδοί».(...)

ΚΡΙΚΕΤ, ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΕΘΝΟΣ

Σήμερα, η πρωτοφανής δημοτικότητα του κρίκετ στην Ινδία συνδέεται σαφώς με εθνικιστικά συναισθήματα. Στην πρώτη όμως ιστορία του κρίκετ στην Ινδία, το κρίκετ καλλιεργούσε δύο άλλα είδη αφοσίωσης. Το πρώτο σχετιζόταν (και εξακολουθεί να σχετίζεται) με τις θρησκευτικές (κοινοτικές) ταυτότητες. Το δεύτερο είδος αφοσίωσης, το οποίο εμφανίζεται στο άθλημα μάλλον πιο αφηρημένα, ήταν η αφοσίωση στην αυτοκρατορία. Το ενδιαφέρον ζήτημα εδώ είναι να δούμε με ποιο τρόπο η ιδέα του ινδικού έθνους αναδύθηκε ως προεξέχουσα οντότητα του κρίκετ.

Από τότε που οργανώθηκαν οι πρώτες λέσχες από τους Πάρσι (Parsis)² στη Βομβάη στα μέσα του δεκάτου ενάτου αιώνα, η ιδιότητα του μέλους σε θρησκευτικές κοινότητες έγινε η προεξάρχουσα αρχή οργάνωσης με βάση την οποία ενώνονταν οι Ινδοί για να παίξουν κρίκετ. Και αυτή η οργανωτική αρχή παρέμενε σε ισχύ έως ότου εκτοπίστηκε στη δεκαετία του 1930. Οι Χίντου (Hindu)³, οι Πάρσι, οι Μουσουλμάνοι, οι Ευρωπαίοι, και, τελικά, «οι Υπόλοιποι» (μια ετικέτα για τις κοινοτικώς ακαθόριστες ομάδες που έρχονταν σε επαφή μέσω των ομάδων κρίκετ) οργανώθηκαν σε λέσχες του κρίκετ. Από την αρχή υπήρχαν πολλές διαμάχες για τα θετικά και τα αρνητικά αυτής της κοινοτικής οργάνωσης του κρίκετ. Αν και σε άλλα μέρη της πριγκηπικής Ινδίας οι μεγαλύτεροι προστάτες του αθλήματος ήταν οι πρίγκηπες, οι οποίοι δεν έδιναν καμιά σημασία στα κοινοτικά χαρακτηριστικά όταν στρατολογούσαν παίκτες, στις προεδρίες της Βρετανικής Ινδίας οι παίκτες χωρίζονταν σε θρησκευτικές και εθνοτικές ομάδες, μερικές από τις οποίες ήταν ανταγωνιστικές μεταξύ τους και στη δημόσια ζωή γενικότερα. Έτσι, το κρίκετ αποτέλεσε μια σημαντική αρένα, στην οποία οι παίκτες όπως και οι οπαδοί μάθαιναν να αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως Χίντου, Μουσουλμά-

νους και Πάρσι, σε αντίθεση με τους Ευρωπαίους (...) Έχουμε έτσι το παράδοξο, η Βομβάη, ίσως η πιο κοσμοπολίτικη αποικιακή πόλη, να έχει οργανώσει το σημαντικότερο άθλημα της ελίτ της με βάση τα κοινοτικά σχήματα.

Αυτή η κοινοτική αρχή μοιραία αχρηστεύτηκε, καθώς η σοβαρότητα και η ποιότητα του κρίκετ στην Ινδία αυξήθηκε. Σε αντίθεση με το κρίκετ στην Ινδία, το αγγλικό κρίκετ οργανώθηκε γύρω από ένα σύστημα όπου το έθνος αποτελούσε την παραδειγματική μονάδα και οι κομητείες, όχι οι κοινότητες, ήταν οι μικρότερες υποδιαιρέσεις του. Με άλλα λόγια, το έδαφος και η εθνική ταυτότητα για την Αγγλία, η κοινότητα και η πολιτισμική ιδιαιτερότητα για την Ινδία. Έτσι όταν αγγλικές ομάδες άρχισαν να περιοδεύουν στην Ινδία, πρόβλημα ήταν ο τρόπος με τον οποίο θα κατασκευαζόταν μια «ινδική» ομάδα που θα συνιστούσε έναν ταιριαστό αντίπαλο. Στις αρχικές περιόδους, κατά τη δεκαετία του 1890, αυτές οι ινδικές ομάδες αποτελούνταν ως επί το πλείστον από Άγγλους, αλλά καθώς όλο και περισσότεροι Ινδοί άρχισαν να παίζουν το άθλημα και όλο και περισσότεροι προστάτες και επιχειρηματίες άρχισαν να οργανώνουν ομάδες και τουρνουά, ήταν αναπόφευκτο ότι όλα τα αποθέματα του ινδικού ταλέντου θα χρησιμοποιούνταν για τη δημιουργία μιας ινδικής ομάδας πρώτης τάξεως. Αυτή η διαδικασία, όπου οι Ινδοί εκπροσωπούσαν όλο και περισσότερο την Ινδία στο κρίκετ, ακολουθεί την ιστορία της εξέλιξης του ινδικού εθνικισμού ως μαζικού κινήματος, κάτι που δεν προκαλεί έκπληξη. Το κρίκετ στα ινδικά αποικιακά συμφραζόμενα ρίχνει, λοιπόν, ένα αναπάντεχο φως στη σχέση ανάμεσα στην εθνική υπηκοότητα και την αυτοκρατορία. Στο βαθμό που η Αγγλία δεν ταυτιζόταν απλά με την αυτοκρατορία, έπρεπε να υπάρχουν άλλες παράλληλες οντότητες στις αποικίες εναντίον των οποίων το αγγλικό έθνος-κράτος θα μπορούσε να παίξει: έτσι, η «Ινδία» έπρεπε να επινοηθεί, τουλάχιστον για τους σκοπούς του αποικιακού κρίκετ.

Όπως παραδόξως όμως, υπήρχε μικρή ρητή επικοινωνία μεταξύ εκείνων που είχαν την ευθύνη να οργανώσουν το κρίκετ στην Ινδία σε αμιγώς ινδική βάση και εκείνων, στο αμιγώς ινδικό κόμμα του Κογκρέσσου (και αλλού), που (από την αρχή της δεκαετίας του 1880) ήταν επαγγελματικά αφοσιωμένοι στην ιδέα ενός ελεύθερου ινδικού έθνους. Η ιδέα του ινδικού ταλέντου, της ινδικής ομάδας και της ινδικής συμμετοχής σε διεθνείς διοργανώσεις κρίκετ εμφανίστηκε σχετικά ανεξάρτητα, με την ανεπίσημη παρότρυνση των προστατών και των πολιτικών αρθρογράφων. Έτσι, ο εθνικισμός του κρίκετ εμφανίστηκε ως μια παράδοξη, αν και λογική, φυσική συνέπεια της ανάπτυξης του κρίκετ στην Αγγλία. Αντί να αποτελέσει κερδοφόρο παρεπόμενο της φαντασιακής κοινότητας των εθνικιστών πολιτικών στην Ινδία, το εθνικά οργανωμένο κρίκετ ήταν εσωτερικό αίτημα της αποικιακής προσπάθειας και έτσι απαιτούσε ομόαιμες εθνικές ή πρωτο-εθνικές προσπάθειες στις αποικίες.

Παρ'όλα αυτά, καθώς το κρίκετ γινόταν πιο δημοφιλές τις πρώτες τρεις δεκαετίες του περασμένου αιώνα,

και καθώς το εθνικιστικό κίνημα γινόταν ορμητικότερο τώρα, ιδιαίτερα με τον Μαχάτμα Γκάντι και το Ινδικό Εθνικό Κογκρέσσο την ίδια περίοδο, ο εθνικισμός του κρίκετ και η απροκάλυπτα εθνικιστική πολιτική ήρθαν σε επαφή στις απλές ζωές των νεαρών Ινδών...

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑΣ

(...) Γιατί αποτελεί το κρίκετ εθνικό πάθος; Γιατί δεν έχει απλά μετατραπεί σε εχώριο άθλημα αλλά αποτελεί σύμβολο μιας αθλητικής πρακτικής που φαίνεται να ενσαρκώνει την Ινδία; Γιατί παρακολουθείται με τεταμένη προσοχή σε στάδια από το Sharjah στο Madras όπως και σε όλα τα Μέσα; Γιατί οι αστέρες του κρίκετ λατρεύονται, ίσως και περισσότερο από τους αντιστοίχους του κινηματογράφου;

Μέρος της απάντησης σε αυτά τα ερωτήματα βρίσκεται αναμφισβήτητα στους στενούς δεσμούς ανάμεσα στις ιδέες για τη θέση του παιχνιδιού στην ανθρώπινη ζωή (Huizinga 1950), για το ρόλο του οργανωμένου αθλήματος στην κινητοποίηση δυνατών συναισθημάτων και για το έθνος και για την ανθρωπότητα (MacAloon 1984· 1990), και για τη σημασία του ανταγωνιστικού αθλήματος στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης ανάμεσα στον ελεύθερο χρόνο και την απόλαυση στις νεωτερικές βιομηχανικές κοινωνίες (Elias and Dunning 1986· Hargreaves 1982). Υπό αυτές τις προοπτικές, το κρίκετ μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή ανταγωνιστικού παιχνιδιού που έχει αιχμαλωτίσει αποφασιστικά το ινδικό φαντασιακό.

Αλλά για να καταλάβουμε την κεντρική θέση του κρίκετ στο ινδικό φαντασιακό, πρέπει να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίο το κρίκετ συνδέει το φύλο, το έθνος, τη φαντασία, και τη σωματική διέγερση. Είναι αλήθεια ότι ανάμεσα στις ανώτερες τάξεις της Ινδίας, ειδικά στο βαθμό που μπορούν να απομονωθούν από τις μάζες (στο σπίτι τους ή σε ειδικές θέσεις απ' όπου παρακολουθούν το κρίκετ), οι γυναίκες έχουν γίνει και παίκτες και οπαδοί του κρίκετ. Για το μεγαλύτερο όμως τμήμα του έθνους, το κρίκετ αποτελεί μια ανδροκρατούμενη δραστηριότητα όσον αφορά τους παίκτες, τους μάνατζερ, τους σχολιαστές, τους οπαδούς, και το ζωντανό κοινό. Οι άρρενες θεατές, ακόμη και όταν δεν κυριαρχούν στο κοινό ζωντανών ή μαγνητοσκοπημένων παιχνιδιών, είναι οι προνομιακοί θεατές του παιχνιδιού για το λόγο ότι οι κορυφαίοι αγώνες, τα φιλικά παιχνίδια ή τα μεγάλα ολόημερα παιχνίδια, περιλαμβάνουν μόνο άρρενες παίκτες. Το ινδικό θηλυκό βλέμμα, τουλάχιστον μέχρι στιγμής, είναι διπλά απομακρυσμένο, καθώς τις περισσότερες φορές οι γυναίκες παρακολουθούν τους άνδρες να παίζουν αλλά ταυτόχρονα παρακολουθούν και τους άνδρες να παρακολουθούν άλλους άνδρες να παίζουν. Για τον άρρενα θεατή, το να παρακολουθεί κρίκετ είναι μια εξαιρετικά έντονη δραστηριότητα στο επίπεδο της σωματικής έξης (Bourdieu 1977), καθώς οι περισσότεροι Ινδοί κάτω της ηλικίας των σαράντα είτε έχουν δει παιχνίδια κρίκετ, είτε έχουν παίξει οι ίδιοι σε κάποια τοπική εκδοχή του παιχνι-

διού, είτε έχουν διαβάσει για αυτό και έχουν καταλάβει πώς παίζεται. Έτσι, η απόλαυση που αντλεί ο Ινδός άνδρας όταν παρακολουθεί κρίκετ, έχει, όσο σε κανένα σχεδόν άλλο άθλημα, τις ρίζες της στη σωματική ηδονή του να παίζει, ή να φαντάζεται ότι παίζει, κρίκετ.

Αλλά επειδή το κρίκετ, μέσω της τεράστιας σύγκλισης συμφερόντων του κράτους, των Μέσων και του ιδιωτικού τομέα, έχει φτάσει να ταυτίζεται με την «Ινδία», με την «ινδική» δεξιοτεχνία, τα «ινδικά» κότσια, το «ινδικό» ομαδικό πνεύμα, και τις «ινδικές» νίκες, η σωματική απόλαυση που βρίσκεται στον πυρήνα της ανδρικής οπτικής εμπειρίας, αποτελεί ταυτόχρονα μέρος του ερωτισμού της εθνικής ταυτότητας. Αυτός ο ερωτισμός, ιδιαίτερα για τους νεαρούς άντρες της εργατικής και της λούμπεν τάξης σε όλη την Ινδία, συνδέεται στενά με τη βία, όχι μόνο γιατί όλα τα ανταγωνιστικά αθλήματα ενισχύουν την κλίση προς την επιθετικότητα αλλά και γιατί οι διαιρετικές απαιτήσεις της κοινωνικής τάξης, της εθνότητας, της γλώσσας, και της περιοχής καθιστούν πράγματι το έθνος μια εξαιρετικά αμφισβητούμενη κοινότητα. Η ερωτική απόλαυση από την παρακολούθηση του κρίκετ για τα άρρενα υποκείμενα της Ινδίας είναι η απόλαυση της δράσης σε μια φαντασιακή κοινότητα, η οποία σε πολλά άλλα πεδία αμφισβητείται βίαια (Βλέπε Mitra 1986 για μια ελαφρώς διαφορετική προσέγγιση αυτής της διαδικασίας). Αυτή η απόλαυση δεν είναι ούτε απολύτως καθαρική ούτε λειτουργεί ως υποκατάστατο, γιατί το κρίκετ είναι κοντά ή μέρος της εμπειρίας πολλών Ινδών ανδρών. Είναι, όμως μεγεθυμένη, πολιτικοποιημένη και θεαματικοποιημένη χωρίς να χάνει τους δεσμούς της με τη βιωμένη εμπειρία της σωματικής ικανότητας και των αγωνιστικών δεσμών. Αυτό το σύνολο των δεσμών ανάμεσα στο φύλο, τη φαντασία, το έθνος και τη διέγερση δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν χωρίς ένα περίπλοκο σύνολο ιστορικών ενδεχομενικοτήτων που συμπεριλαμβάνουν την αυτοκρατορία, την προστασία, τα Μέσα και το εμπόριο – ενδεχομενικότητες που προετοιμάζουν το έδαφος για τη σύγχρονη σωματοποιημένη διέγερση γύρω από το κρίκετ στην Ινδία.

Μπορούμε τώρα να επιστρέψουμε στο πρόβλημα με το οποίο ξεκινήσαμε. Γιατί το κρίκετ, μια σκληρή πολιτιστική μορφή που ενώνει σφιχτά την αξία, το νόημα και τη σωματοποιημένη πρακτική, μετατράπηκε στο κατεξοχήν ινδικό άθλημα, ή, από μια άλλη οπτική γωνία, αποδεσμεύτηκε τόσο από τις βικτωριανές του αξίες; Ο λόγος είναι ότι κατά τη διαδικασία της μεταγλώτισής του (μέσω βιβλίων, εφημερίδων, ραδιοφώνου, και τηλεόρασης) έγινε έμβλημα της ινδικής εθνικής ταυτότητας την ίδια στιγμή που εγγραφόταν, ως πρακτική, στο ινδικό (ανδρικό) σώμα. Η απο-αποικιοποίηση σε αυτή την περίπτωση δεν περιλαμβάνει μόνο τη δημιουργία φαντασιακών κοινοτήτων μέσω της λειτουργίας του έντυπου καπιταλισμού, όπως υποστήριξε ο Anderson (1983), αλλά περιλαμβάνει επίσης και την ιδιοποίηση ανταγωνιστικών σωματικών δεξιοτήτων που μπορούν στη συνέχεια να δώσουν πάθος και σκοπό στην κοινότητα που έχει δημιουργηθεί φαντασιακά. Αυτό ίσως

αποτελεί την ειδική συνεισφορά των θεαματικών αθλημάτων (σε αντίθεση με τις πολλές άλλες μορφές δημόσιας κουλτούρας) στη δυναμική της απο-αποικιοποίησης.

Επειδή το φύλο, το σώμα, και ο ερωτισμός της εθνικής ταυτότητας μπορούν να έρθουν σε στενή επαφή και μέσω άλλων αθλημάτων (όπως το ποδόσφαιρο και το χόκεϋ, που είναι πολύ δημοφιλή στην Ινδία ακόμα και σήμερα), κάποιος θα μπορούσε να εξακολουθήσει να ρωτά: γιατί το κρίκετ; Εδώ, είμαι αναγκασμένος να κάνω ένα θεωρησιακό άλμα και να υποθέσω ότι το κρίκετ αποτελεί το ιδανικό επίκεντρο της εθνικής προσοχής και του εθνικιστικού πάθους γιατί επιτρέπει τον πειραματισμό με ό,τι θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε τα «μέσα της νεωτερικότητας» σε μια ευρεία ποικιλία ομάδων εντός της ινδικής κοινωνίας. (...) Τελικά, αν και ίσως λιγότερο συνειδητά, το κρίκετ δίνει σε όλες αυτές τις ομάδες και τους δρώντες την αίσθηση ότι έχουν απαγάγει το παιχνίδι από το Αγγλικό φυσικό του περιβάλλον και το έχουν μεταφέρει στις αποικίες, στο επίπεδο της γλώσσας, του σώματος, και της δράσης, καθώς και στο επίπεδο του συναγωνισμού, των οικονομικών και του θεάματος. Αν το κρίκετ δεν υπήρχε στην Ινδία, κάτι σαν κι αυτό θα είχε σίγουρα εφευρεθεί για τη διεξαγωγή δημόσιων πειραμάτων με τα μέσα της νεωτερικότητας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Έτσι ονομαζόταν η Βρετανική διακυβέρνηση της Ινδίας, Σ.τ.μ.
2. Ο Parsi ήταν ένας Ζωροάστρης, απόγονος Περσών προσφύγων που εγκαταστάθηκαν κυρίως στη Βομβάη. Ονομάζεται έτσι επίσης και η ιρανική διάλεκτος των θρησκευτικών κειμένων των Πάρσι, Σ.τ.μ.
3. Hindus ονομάζονται και οι Ινδοί γενικά, αλλά εδώ έχει τη συγκεκριμένη έννοια των οπαδών του Ινδουισμού, Σ.τ.μ.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Allen, D.R. (1985) *Cricket on the Air*. London: British Broadcasting Corporation
- Anderson, B. (1983) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Bourdieu, P. (1977) *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cashman, R. (1980) *Patrons, Players and Crowd: The Phenomenon of Indian Cricket*. New Delhi: Orient Longman.
- Elias, N. και E. Dunning (1986) *Quest for Excitement: Sport and Leisure in the Civilizing Process*. Oxford: Basil Blackwell.
- Hargreaves, J. (επιμ.) (1982) *Sport, Culture and Ideology*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Huizinga, J. ([1944] 1950) *Homo Ludens: A Study of the Play-Element in Culture*. New York: Roy
- MacAloon, J. (1984) *Rite, Drama, Festival and Spectacle*. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues
- (1990) Steroids and the State: Dubin, Melodrama and the Accomplishment of Innocence, *Public Culture* 2 (2): 41- 64.
- Mitra, A. (1986) Cricket Frenzy Unites a Dishevelled Subcontinent, *Far Eastern Economic Review*, (July 10): 48-49.

Μετάφραση: Κώστας Περεζούς